

Õppeaine	Ühiskonnaõpetus
Õppeaine kirjeldus, sh lõimingu põhimõtted kursuste vahel ja aineüleselt, hindamise erisused	
Õppeaine eesmärk on luua eeldused, et kujuneks aktiivne, kompetentne ja vastutustundlik kodanik, kes suudab kohaneda muutustega, oskab ennast arenguga suhestada, oma kodanikupositsiooni kujundada, võtab vastutuse oma otsuste eest ning on avatud uutele ideedele ja elukestvale õppimisele. Ühiskonnaõpetus kujundab õpilastes järgmisi väärtusi ja hoiakuid: seaduslikkus ja isiklik vastutus, sotsiaalne õiglus ja kodanike võrdne kohtlemine, inimõiguste austamine, intellektuaalomandi väärtustamine, salliv suhtumine erinevustesse, lugupidav suhtumine erinevatesse kultuuridesse, säästev eluviis ning orienteeritus elukestvale õppele, eelarvamuste, sh rassismi ja ksenofoobia taunimine. Ühiskonnaõpetuses on kaks kursust, mis koosnevad viiest temavaldkonnast: ühiskond ja selle areng; riik ja poliitika demokraatlikus ühiskonnas; majanduse toimimine; üleilmastumine, jätkusuutlik areng; kommunikatsioon ja infopädevus. Riigi ja demokraatliku riigivalitsemise temavaldkonnas käsitletakse riigi funktsioone ja demokraatliku valitsemise põhimõtteid. Pirita Majandusgümnaasiumis läbitakse mõlemad kursused 12. klassis. Ühiskonna ja selle arengu temavaldkonnas käsitletakse ühiskonna toimimist ning kodaniku võimalusi ja vastutust. Majandust käsitlev temavaldkond valmistab noori ette majanduselus osalemiseks, sh hindama realistlikult oma ressursse, toimima rahatargalt; aitab kujundada noorte valmisolekut erinevateks karjäärivalikuteks. Rahvusvahelise suhtluse, üleilmastumise ja jätkusuutliku arengu käsitlemisel laiendavad õpilased oma teadmisi rahvusvahelistest organisatsioonidest ja globaalsetest väljakutsetest. Ühiskonnaõpetuses lõimuvad teiste sotsiaalainete teadmised, oskused ja väärtushinnangud ning eelmistes kooliastmetes õpitu, ühtlasi süvenevad teooria õppimise ja praktilise tegevuse kaudu varem omandatud teadmised ühiskonnast. Ühiskonnaõpetus on tihedalt seotud ajaloo, geograafia, bioloogia ja inimeseõpetusega. Hindamine toimub lähtuvalt kooli hindamisjuhendist. Hindamise kasutatakse erinevaid hindamise viise nagu suuline ja kirjalik sõnaline hindamine, kaasõpilaste hindamine ja lisaks ka enesehindamine.	
Gümnaasiumi lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud	
- tunneb riigivorme ja riigi ülesandeid, väärtustab ja järgib demokraatia põhimõtteid, inim- ja kodanikuõigusi, kaitseb oma huve ja õigusi, arvestades teiste inimeste õigusi; - tunneb nüüdisühiskonna ülesehitust ja ühiskonnaelu valdkondi: majandus, õigus, sotsiaalelu, kultuur, haridus, kommunikatsioon;	

• on aktiivne kodanik ja suhestab ennast ühiskonna arenguga, osaleb aktiivselt ja vastutustundlikult ühiskonnaelus, sh kodanikualgatusprojektides koostöös kogukonna, avaliku sektori ja teiste partneritega; • mõistab majanduse toimimise põhialuseid ning tarbija ja ettevõtja rolli, huve ja õigusi ühiskonnas, analüüsib enda majanduskäitumist; järgib majandusliku mõtlemise põhialuseid tarbijana; mõistab ettevõtluse kui ühiskonna toimimise põhilise alustala rolli ühiskonnas väärtuse loojana, töandjana, riigi rikkuse tagajana, peamise maksumaksjana ja ühiskonnaelu mõjutajana; • mõistab riikidevahelise poliitilise, majandusliku ning kultuurisuhtluse põhimõtteid, sise- ja välispoliitilisi toimemehhanisme, tunneb tähtsamaid rahvusvahelisi organisatsioone ja Eesti osa nendes; • leiab, hindab, süstematiseerib ja kasutab infot kriitiliselt, loob uut teavet, arvestab autoriõiguste ja intellektuaalse omandi kaitsega, oskab leida ja kasutada õigustekste.	
Kursus 1 õpitulemused ja õppesisu, konkreetsed lõimingu näited ja kõik erisused, mis on konkreetse kursusega seotud.	
Teema: Kommunikatsioon ja infopädevus	
Õpitulemus: • mõistab teabe edastamise erinevaid võimalusi ja mõju; • oskab infot leida, kriitiliselt hinnata, süstematiseerida ja kasutada ning luua uut teavet, arvestades autoriõiguste ja intellektuaalse omandi kaitset; • oskab leida ja kasutada õigustekste, sealhulgas rahvusvahelisi.	Õppesisu: ajakirjandus eetika; demagoogia, propaganda, vanenõuteooriad, valeinfo ja selle liigid; infosõda; stereotüübid ja sildistamine; sõnavabadus ja vaenukõne. Lõimingu võimalused: • Loodusained: looduslikud protsessid ja majanduslikud otsused - õpilased saavad uurida, kuidas looduslikud protsessid ja ressursside kättesaadavus mõjutavad majandust ning kuidas majanduslikud otsused võivad mõjutada looduskeskkonda.
Teema: Ühiskond ja selle areng	
Õpitulemus:	Õppesisu: Ühiskonnaolemus: Erinevad ühiskonnatüübid (mõisted):

• selgitab näidete kaudu erinevate ühiskonnaelulise valdkondade toimimist ja omavahelisi seoseid; • hindab adekvaatselt oma eneseteostusvõimalusi ühiskonnas, töö- ja eraelus ning on valmis neid ellu viima; • teab oma võimalusi tööturul ja arvestab nendega valikute tegemisel; mõistab elukestva õppe olemust ja vajadust; • mõistab oma võimalusi mõjutada ühiskondlikke protsesse aktiivse kodanikuna nii koolis kui ka väljaspool, mõistab erinevate ühiskonnasektorite koostöö tähtsust; • analüüsib näidete põhjal kodanikuaktiivsuse mõju kogukonnale või ühiskonnale; • mõistab Eesti ühiskonna mitmekesisust, arvestab erinevaid arusaamu; • mõistab indiviidi võimalusi maailmakodanikuna ja selle tähendust.	põllumajandusühiskond; tööstusühiskond; teenindus- ja infoühiskond; modernne ja postmodernne ühiskond, võrgustikuühiskond, heaoluühiskond). Ühiskonna kolm sektorit (mõisted: avalik sektor, erasektor; vabakond). Ühiskonnaühmad (mõisted: eliit, mass, pluralism). Kihistumine: mõisted: sotsiaalne mobiilsus; sotsiaalne tõrjutus; sotsiaalne õiglus; sotsiaalne sidusus, vaesus, ilmajaatus. Kollektiivne identiteet. Lõimingu võimalused: • Usundiõpetus. Valikkursus "Inimene ja religioon" osa IV religioon ja ühiskond • Ajalugu ja filosoofia.
Teema: Riik ja demokraatlik riigivalitsemine	
Õpitulemus: • teab riigi toimimise põhimõtteid ja ülesandeid; • tunneb ja väärtustab demokraatia põhimõtteid, inim- ja kodanikuõigusi ning järgib neid, märkab inim- ja kodanikuõiguste alaseid väljakutseid ühiskonnas ja reageerib nendele oma võimaluste piires; • mõistab inimeste õigust individuaalsetele, kultuurilistele- ja maailmavaatelistele erinevustele, kui need ei ole inimsusevastased; • teab valimiste üldisi põhimõtteid, mõistab valimiste tähtsust ühiskonnas ja enda vastutust valijana; • eristab demokraatlikku ja mittedemokraatlikku otsustusprotsessi nii ühiskonnas kui ka kogukonnas; selgitab näidete põhjal konsensus, kompromissi ja enamushääletuse erinevust;	Õppesisu: Põhiideoloogiad (mõisted: liberalism, sotsialism, konservatism, rahvuslus, roheline maailmavaade). Riik kui institutsioon; riigikorralduse tüübid (mõisted: unitaarriik, föderatsioon, konföderatsioon). Võimu iseloom: demokraatlikud režiimid, hübriidrežiimid ja autoritaarsed režiimid (mõisted: liberaalne riik; autoritaarne riik, totalitaarne riik). Riigivalitsemise vormid (mõisted: vabariik - parlamentaarne ja presidentaarne; monarhia - konstitutsiooniline ja absoluutne; õhuke riik vs sügav riik). Inimõigused, kodanikuõigused. Valimised: (mõisted: majoritaarne ja proportsionaalne valimissüsteem; valimiskampaania, valimisreklaam; mandaat, valimisringkond, valimisnimekirjad (avatud/suletud);

oskab kaitsta oma huve ja õigusi, arvestades teiste inimeste õigusi, ning seisab vastu demokraatlike väärtuste eiramisele.	"triibulised" nimekirjad); tsensus/valimiskünnis). Võimude lahususe ja tasakaalustatuse printsiip (mõisted: seadusandlik võim; täidesaatev võim; kohtuvõim). Põhiseaduslikud institutsioonid. Õigusriigi toimimine: (mõisted: põhiseadus, seadus, määrus, korraldus ja direktiiv). Poliitika kujundamine: (mõisted: koalitsioonileping, arengukavad, strateegiad, huvirühmad, kaasamine). Kodanikuportaalid: (mõisted: e-riik; eID privaatsus; ID-kaart, digiallkiri, digitaalne identiteet, parool, PIN-kood, mobiil-ID, smart-ID, e-teenus, Eesti.ee, küberjulgeolek). Huvikaitse: (mõisted: referendum, rahvaalgatus, eelnõu, arupärimine; meeleavaldus/pikett, marss, märgukiri/petitsioon, streik, ametiühing, tarbimisboikott, meediakampaania, ühiskonnakriitika). Lõimingu võimalused: - Riigikaitse. Kursuse osad III teema: Eesti julgeoleku- ja kaitsepoliitika ning riigikaitse juhtimine ja IX siseturvalisu ja elanikkonna kaitse - Filosoofia, ajalugu (riigieelsetest klannidest-kogukondadest organiseerunud ühiskondadeni) ja kunstiõpetus (visuaalse materjali loomine ja esitlemine).
Kursus 2 õpitulemused ja õppesisu, konkreetsed lõimingu näited ja kõik erisused, mis on konkreetse kursusega seotud.	
Teema: Majanduse toimimine	
Õpitulemus: mõistab majandusliku mõtlemise põhialuseid ning ettevõtja ja tarbija huve ja õigusi ühiskonnas;	Õppesisu: Makromajanduse põhinäitajad ja majanduse tsüklilisus: Mõisted: resurss, majandus süsteemid,

• tunneb riigi eelarve- ja maksupoliitika põhimõtteid, nende mõju üksikisikule ja ühiskonnale; • väärtustab maksude maksmist kui kodaniku ja ettevõtja panust ühiskonna heaolusse; • väärtustab säästva majanduse põhimõtteid; • väärtustab sotsiaalse ettevõtluse ja õiglase kaubanduse põhimõtteid, mõistab üksikisiku tarbimisvalikute mõju nii kohalikul kui ka globaalsel tasandil; • planeerib oma majanduskäitumist ja teeb otsuseid vastutustundlikult; • mõistab töösuhteid, väärtustab vastutustundlikku käitumist töötaja ja tööandjana; • teab, et intellektuaalse omand on seadusega kaitstud.	sisemajanduse kogutoodang (SKP), eelarvetasakaal, inflatsioon, deflatsioon, impordi-eksport, riigi välisvõlg, buum, kapital, konkurents, monopol, kartell, turutõrked, tootlikus. Riigi ja Euroopa Liidu roll majanduselu edendamises; Mõisted: prioriteet, eelarvepoliitika, rahapoliitika, keskpank, pangandus, kurss, EURIBOR, tollid, kvoodid, standardid, vabakaubandus, ühisturg, tolliliit, tasaareng. Eesti riigi eelarve ja maksusüsteem. Mõisted: riigieelarve, üksikisiku tulumaks, sotsiaalmaks, käibemaks, ettevõtete tulumaks, aktsiisid; maamaks, kohalikud maksud, tollimaks, maksudeklaratsioon. Ettevõtlusega alustamine. Mõisted: kapital, investor, AS/OÜ, äriplaan, kasum, kahjum, pankrot, innovatsioon, idufirma, start-up, loomemajandus, sotsiaalne ettevõtlus, loomevargus/ plagiaat. Tööturg. Mõisted: tööhõive, ülalpeetav, tööpuudus, tööjõupuudus, tööhõivepoliitika, tööleping, ümbrikupalk, ametiühing, streik, palgalõhe, brutopalk, netopalk, alampalk. Tarbimine. Mõisted: tarbimisühiskond, ostukorv, esmatarbekaup, ringmajandus, taaskasutus, õiglane kaubandus (fair trade), "rohe pesu", tarbijakaitse, tootemärgised, reklaam, sisuturundus. Isiklik eelarve - säästmine, investeerimine ja laenamine: Mõisted: sissetulekud, püsikulud, mugavuskulud, säästukonto,
---	---

	varaklassid, väärtpaber (aktsia, osak), börs, investeering, investeerimisfond, pensionifond, tootlus, laen, võlg, intress, intressimäär, viivis, krediidi kulukuse määr, käendaja, maksehäire, inkasso, võlanõustaja. Lõimingu võimalused: karjääriõpetus - karjääriplaneerimis plaani koostamine ja esitamine. <i>Õpilane uurib ühe endale tuleviku perspektiivina tunduva ameti kohta sellel kohal töötamiseks vajamineva hariduse (arvestab maksumuse ja lisandkulud nagu teises linnas elamine jne). Uurib hetke seisuga ja prognoosi, kas antud ametil on vabu töökohti pigem palju või vähe, arvestab keskmise palga põhjal, millist elukvaliteeti t saab endale lubada jne. Õpilane esitab töö analüüsisivormis.</i>
Teema: Üleilmastumine, jätkusuutlik areng	
Õpitulemus: - teab tähtsamaid rahvusvahelisi organisatsioone ja nende tegevusvaldkondi; - toob näiteid vastastikuse abistamise põhimõtetest, sh rahvusvaheliste organisatsioonide kaudu; - teab riikide majandusliku, poliitilise ja kultuurilise koostöö võimalusi, toob näiteid ja mõistab koostöö olulisust; - teab ja mõistab aktuaalseid rahvusvahelisi sündmusi, sealhulgas kriisiolukordi; - analüüsib inimõiguste alaseid väljakutseid maailmas, sealhulgas väikerahvaste õigusi suurriikide koosseisus.	Õppesisu: Globaalprobleemid/probleemid maailmapoliitika areenil - keskkonna- ja sotsiaalprobleemid. Riikidevaheline suhtlus: Mõisted: diplomaatia, de jure, de facto. Realism ja idealism kui vaated riikidevahelistele suhetele. Mõisted: sõjategevus, sõjakuritegu, asümmeetrilinesõda, infosõda, terrorism. Rahvusvahelised organisatsioonid.

	Mõisted: Riikidevahelised koostööorganisatsioonid; hargmaised ettevõtted; valitsusvälised organisatsioonid. ÜRO ja selle allorganisatsioonid (UNESCO, WHO, jt), NATO, OECD, OSCE, Euroopa Nõukogu. Vastastikkuse abistamise põhimõtted. Mõisted: humanitaar-/arenguabi, humanitaarkriis. Lõimingu võimalused: Ajalugu: rahvusvaheliste organisatsioonide ajalugu ja roll. Inimõigused ja sellega seotud liikumised (II MS, USA 60ndad-70ndad), Jugoslaavia sõjad 1990ndatel, Rwanda genotsiid jne. Ajalugu: Väikerahvaste õigused ja olukord Nõukogude Liidus, Hiinas, 21.sajandi Venemaal jne.
--	---